

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 19. januarija 1856.

Pripomočki zoper dragino.

(Dalje.)

V poprejšnjih sestavkih smo spolnili prvi del svoje naloge, in bralcem svojim pokazali, kako se zamore z varčnostjo veliko prihraniti pri gospodarstvu, kar brez nje v zgubo gré. Sedaj pridemo na drugi del svojega namena, namreč k temu, kako naj bi delali, da nam bo zemlja obilniše pridelke donašala.

Bogu samemu je bilo mogoče svet vstvariti iz nič, al noben človek, nobena žival, nobena rastlina ni v stanu iz nič kaj narediti. Da zemlja rodi, ji je treba tistih stvari, iz katerih v pravi in dostojni razmeri raste to in uno. Zemlji moramo pred vsem moči dati, da zamore biti rodovitna.

S katerimi stvarmi pa se pospešuje moč in rodovitnost zemlje? utegne vprašati kdo. Ali s solitarjem kiliškim, ali s tistim gnojnim prahom, ki se ljudem priporoča, da čudeže dela v zemlji, ali s kako drugo dragoceno robo?

Gorje kmetovavcem, ako bojo gnoj v škatljicah kupovali!

Kdor hoče umno gospodariti, se mora vésti po skušnjah djanskih kmetovavcev, katerih um je razsvitljen po pravilih, ktere jim daje učenost kmetijstva.

Tisučletne skušnje nas učijo, da pesek, ilovca in apno so trojna podlaga rodovitne zemlje; one nas dalje učé, da le prava razmera zmešane te trojne zemlje dela zemljiša rodovitne in da vsaka le sama za-se ali nič ne rodi ali celó malo.

Dosihmal je pa kmetijska učenost in kmetijske skušnje še niso tako deleč prignale, da bi po številkah natanko zamogli povedati: koliko je apna, koliko je peska, koliko pa ilovce potreba, da je zemlja bolj ali manj rodovitna. Vendar nas te skušnje sploh učé, da je ilovce treba pri-mešati prerahli in suhi zemlji, peska ali apna pa težki, vlažni in merzli zemlji.

Gospodarji v severnih krajih Europe, ki imajo pešene zemljiša, so si že davnej zapomnili ta nauk — tedaj vsakih 10, 15 ali 20 lét lapórijo svoje polje, to je, laporja ali soldana vozijo nanjive, v katerem dobí zemlja ilovce in apna.

Gospodarji na Angležkem v tistih krajih, kjer je zemlja debela, težka in vlažna, imajo za polje nalašč peči napravljene, v kateri žgó apnjenik, da z apnom potem popravljajo polje; apno rahlja debelo zemljo, ji jemlje mokroto, jo greje, spuša zrak v njo, da je pridelk potem na nji dvojni.

Gospodarji na Nizozemskem imajo parnice, to je, take mašine, ktere goni vodeni sopár, da ž njimi morje na suho devajo, mlakužo in pesek iz njega jemljejo in vse to vozijo na njive, da zemljo rodovitijo.

Vsega tega pa vidimo pri nas celó malo ali skor nič! Še mlakuže iz bajerjev in grabnov, še cestnega blata ne vemo rabiti, čeravno je jasno kot beli dan, da po vsem tem se rodovitnost njiv, senožet, vinogradov itd. obilo povzdigne.

In kako je v našem cesarstvu z mokrimi senožeti in drugim mokrim (vohkim) svetom? Drenaža, tako koristna, je še tako malo vpeljana, da to, kar se je dosihmal storilo, ni v nobeni razmeri s tem, kar je še storiti. Dokler pa ne

bomo svojih zamočenih, kislih senožet osušili in dokler presuhih ne bomo močili, ne bomo povzdignili živinoreje, in tako dolgo bo cesarstvo naše vsako leto blizo 9 milijonov goldinarjev v ptuje dežele pošiljalo za klavno živino in kože. Naj se še tako živo in iskreno gospodarjem priporoča, naj bi na njivah sejali več detelje in trav; naj senapiše s temi priporočili toliko papirja, da bi ga deset hlapov nov peljati ne moglo, — vse to ne bo nič zdalo, dokler bojo na milijonih oralih travnikov regljale žabe in one tu gospodinile, kjer bi imela rožnata trava rasti!

Včasih pa je podlaga ali spodnja parst zemljiš prava; tudi svét ni moker, in vendar zemljiše ni kaj rodovitno, je le za nektare sadeže dobro, pa še ti, če je leto le kolčikaj deževno, medleti začno in rumenkasto barvo dobivajo. Kako to? Zato, ker je ali perst ali bérna (Dammerde) preplitva, ali ker spodnja zemlja ne spuša vode skozi in je zemljiše ravno polje. Zemlje, na katero nas je Stvarnik posadel, ne moremo raztegniti, naj se človeški rod tudi pomnoži kakor zvezde na nebu ali pesek v pušavah. Razširiti tedaj svojega posestva ne moremo ne na dolgo ne na široko, — al več persti ali bérne si zamoremo napraviti in tako množiti pridelke.

Da naj bi se napravljalo z globokejim (se vé pa da le s primerno globokim) oranjem več rodovitne zgornje persti, je bilo že velikrat in dobro priporočano, al če iščemo plugov za globoko oranje (Untergrundpflüge) matik, krampov itd., ki imajo djansko izpeljati to, kar o tem umno kmetijstvo tako živo priporoča, bomo našli le malo sledú, da se ta važni nauk prijema naših gospodarjev. Marveč vidimo pogostoma, da na peščenih zemljiših delajo ozke kraje ali ogone, na katerih spravljajo perst skupaj, da je saj toliko pridobé, da zamore žito s plitvimi koreninami v nji rasti. Vsak vé, da na vožni cesti, na ulici, kjer leto in dan ljudje sem ter tje hodijo, nič ne raste kakor terpotec in toškovec, in vendar nas to ne zmodrí, da bi leto za letom ne orali po starem kopitu enako globoko, da bi ne teptali spodnje zemlje v terdo skorjo in tako sami sebi v škodo ne hodili. Če je na to vižo spodnja zemlja terdo poteptana, ker le zgornjo perst plitvo rahljamo, se nabera mokrota spodaj, ta pa dela merzlo zemljo in vse skupaj brani zraku, da ne more globoko skoz in pod zemljo. In vendar je na gorki spodnji zemlji sila sila veliko ležeče; saj to vsak vertnar vé; zakaj mu rastejo na njegovih gredicah vse rastline tako veselo in hitro? Zato, ker spod poklada vroči konjski gnoj, ki poganja življenje vsih rastlin, da je kaj. Če bi kmetovavci mogli svojim njivam ravno tako gorko podlago dati, bi zamogli na njih ravno tako dvakrat in trikrat v letu pridelkov imeti, kakor jih imajo vertnarji. (Dalje sledí.)

Odgovor na gosp. Ferd. Šmidovo vprašanje zastran malih ptičkov.

Zlo sem se čudil nad versticami gospoda Ferd. Šmida v 103. listu lanskich Novic.

Pri nas nam ne manjka ne malih ne večjih ptičev. Naše kopnice so ž njimi dobro obsedene. Posebno veliko je pa ljubih šinkovcov, sternadov in sinic, ktere nam prav

marljivo čistijo drevje gosenčnih zaleg. Jaz tem ljubim delavecem že skozi več let na oknih kermo pokladam in jim trud in delo, ki ga za-me v mojem vertu opravljajo, tako povračujem. Pa resnico moram povedati, da mi kermo dobro plačujejo, ker mi ni treba po drevji se plaziti. Odkar tako ravnam, nisem vidil skoro nobene gosence; imam pa tudi vsako leto več sadja memo vsakega drugega. — Da bi jih sneg odgnal, ne morem verjeti, ker nam teh ptičkov tudi ob prav snežnih zimah ne manjka. Letos sicer snega nimamo, ali vendar jih ni več kot druge leta. Tudi vran imamo na kupe, ki so pred zmerzlino po bregovih podjed izkopavale, tako, da so bili bregovi bolj izoranim njivam kot pašnikom podobni. Več kot druge leta imamo letos tudi koristnih detaljev, večjih in manjih. Vzrok tega pa je ojstra prepoved, mladih ptičkov ne jemati iz gnjezd. Škerjancev pri nas pozimi nikoli ni bilo; oni k nam še le proti vigredi ali spomladi pridejo. Pri nas je le malo snega še le 1. decembra l. l. padlo. Akoravno je pa bil skoz vès advent mraz prav prav hud, vendar jezero med Celovcem in Verbo ni zamerznilo. Od sv. 3 kraljev skoro vsaki dan dežuje in vreme je kaj neprijetno.

Iz Dvora na Koroškem.

Balant Lesjak.

Natoroznanstvo in ljudska omika.

Spisal Šimen Šubie na Dunaji.

5. pismo.

Zdaj te, dragi moj! vprašam: kdo izmed nas v svojem stanu ne potrebuje dobrot, ki jih delijo različne veje natoroznanstva? — Take učenosti, ki pa segajo s svojo oblastjo po vsem svetu, imajo tudi svoje nasprotnike; sajsonce tudi zverjakom sveti!

Napreden se pa dalje podamo, ne smemo pozabiti povedati, da se med natoroznance le tisti ljudje smejo šteti, ki so se v resnici v teh učenostih vadili, ki so dosegli popolnoma vednost te ali une veje velikega drevesa. Tisti pohajavci pa, ki le pokušajo, ko pa vidijo težave pa popusté, ker je njih duh preslab, da bi se večemu trudu podvergel, tisti nimajo nobene pravice do imena natoroznanca. To so tisti ljudje, ki se pečajo le z lupino, do jedra pa niso segli; ker pa se vendar radi štulijo, kakor da bi kaj vedili, pa kvasijo, Bog vé, kaj; oni kujejo prazne kvante in čer-nijo učenost s svojimi na pol kuhanimi mislimi pri spoštenih ljudéh.

Ko sem Ti povedal, kako natanko da so zvezane natoroznanske vednosti z blagrom in srečo vsih ljudstev, pa je treba tudi pretresti: ali ne vleče natoroznanstvo preveč na posvetno, ali se ta stan dá zediniti z življenjem kakor ga véra od nas terja?

Bog je človeka vstvaril, da ga spozna, ga ljubi in mu bolj in bolj enak prihaja. Ako si te besede dobro v spomin vzamemo, si moramo odgovoriti, da tirjajo očitno od nas, da si prizadenemo Stvarnika nebes in zemlje prav spoznati. Zato je Bog dal razun neumerjoče duše človeku tudi truplo in ga je postavil za kralja svojega stvarjenja, da bi si prizadeval vse storiti, kar ga boljša in bližej k Bogu pripelje. Je pa resnica, ki so jo poterdili vsi modri možje vsih časov, da se človek le omikava in brihta, če vé prav rabiti svoje ude in občutke, ki mu odpirajo veličansko stvarjenje Božje. Očí ga povzdigujejo k zvezdam, mu skazujejo lepoto tega sveta; jezik mu podaja skušnje in dušne dela družih ljudi; uho je pa pot, po kateri mu jezik daje notrajne in zunajne občutke. Dokler ima človek zdrave ude, je njegeva zveza s svetom in z ljudmi taka, da se more svojemu imenitnemu namenu bližati. Tedaj vsak lahko vidi, da natoroznanstvo ne podpira le omiko in napredovanje tistih mož, ki se ž njim pečajo, temuč tudi tistim, ki uživajo natoroznanske pridelke, pomaga na tisto stopnjo, kjer imajo več priložnosti k pravemu spoznanju. Torej napeljujejo te učenosti same po sebi ravno tako kakor s svojimi pri-

delki človeka vedno na pravo pot k pravemu cilju in koncu, tedaj niso nasproti življenju, ki ga Bog tirja od nas, ampak očitno pomagajo k boljemu spoznanju, če le sami hočemo; sila se pa nobenemu ne godí.

Ko bi ne imeli nekteri ljudje tako umazanih misel do natoroznancov, bi bilo s tem že dosti rečeno, — toda kdor si izgovora išče zavolj svojega obnašanja, ga hitro dobí. Taki so dandanašnji nasprotniki natoroznanstva; ker nimajo nič slabega v djanji pokazati, pa podtikujejo slabe misli poštenim ljudém. Oni opravljajo natoroznance, da ne verovajo na Boga, ker govore povsod le od „močí“, ktere se jim razodevajo v natori; oni pravijo, da po mislih natoroznancov slepe natorne postave namesto Boga po stvarjenji gospodarijo. To pa ni le prazno obrekovanje, ampak je očitna priča praznega izgovora, ker bi drugač nobenega uzroka ne imeli, protiviti zoper natoroznanstvo. Kaj si nek mislijo ti ljudje govoreči od „natorne postave“? Gotovo ne tega kar je. Bomo koj vidili da ne. Natorna postava je za vselej odpisana nepremakljiva pot in način, po katerem se natorni prikazki godé. Kdo pa daje natori povelje, po katerih potih, na kateri način naj se prikazki godé, — kdo je dal tiste postave, katerim je podverženo gibanje vsih svetov. Ali ni Stvarnik sam vsake stvari na nje prostor postavil, vsaki svojih postav odločil? Tega mi saj ne bote tajili, da bi ne bil Bog sam, ki je stvarnik vesoljnega sveta, tudi postav dal, ali ker jih je dal, da bi ne bil svojih dal. Ker pa tega ne morete tajiti, da bi natoroslovci ne verovali na božje gospodarstvo, ker sami pravijo, da spoznavajo natorne postave in močí, ki jih je Bog dal svojemu stvarjenju, tudi ne bote tajili, da bi natoroznanci na Boga ne verovali. Menda se je vam toliko v glavi razjasnilo, da natoroznanci ne morejo tam družih postav najti kot božjih. Če tedaj po svoji šegi govore: „to se godí po natorni postavi“, se ne pravi družega, kot da je Stvarnik tisto stvar omenjeni postavi podvergel — če tega ne bote spet tajili, da bi le ta stvar božjih postav ne spolnovala, — al tako modri, mislim, da saj niste!!

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

Že pred enim letom sem se na prijatelje svoje, kateri v Istri stanujejo, s prošnjo obrnil, naj bi mi blagovolili priobčiti istrijske rimske napise in slike na ondašnjih rimskih kamnih. Vendar mi ni še dozdal nobeden postregel; zatega voljo serčno hvalo izrečem neutrudljivemu in učenemu sodelavcu gosp. Hicinger-ju, da je iz Kandlerjevega dela v „Novicah“ priobčil imena istrijskih božanstev, do katerih bi brez tega priobčenja ne bil prišel, ker meni, živečemu v malem mestu, v katerem razun naše gimnazijalne bukvarnice ni nikakoršnih drugih, in še ta drugega nima, kakor za učiteljstvo najpotrebniše bukve, bi ne bilo mogoče za Kandlerjevo delo zvediti. Tudi, ako bi bil po časopisih ali po pismih prijatlov za nje zvedil, bi si jih ne bil mogel omisliti, ker mi je še dosti važniših knjig iz staroindiškega slovstva treba, katerih bi mi le kakšen bogat stric v Indii kupiti zamogel. Ali mož noče umreti in mene za erba postaviti, in tako gré moje delo neskončno slabo naprej, in mnogokrat se mora predelati. Vsak pisatelj, kateri ne živi v rezidencii, pa se staroslovnih znanost loti, je milovanja vreden robotár. Al pustimo takošne tožbe — slovenske Modrice ne smejo pričakovati mecenatov; že znajo zadovoljne biti, ako jim ne zabavljajo jastrobi, kateri se skrivajo po votlinah slovenskega parnasa. —

Justin (32, 3.) piše, da Istri so iz Kolhis-a prišli. Skymnus (vers. 390) jih ima za Trake. Skylaks Istrijance, Liburne in Henete med narodi pred Iliri posebno navaja. Prof. Zeus (Die Deutschen und die Nachbarstämme str. 253) pravi, da je vse to basen, in tudi, da Istrijanci so bili Iliri.